

snelle nederlaag in mei '40 leek hem een overtuigend bewijs dat de parlementaire democratie Nederland hollend naar de ondergang gevoerd had.

Tijdens de mobilisatie had Einthoven leiding gegeven aan het O-en-O-werk, na de meidagen nam hij in Rotterdam zijn functie weer op. Anders dan Homan die zekere sympathieën voor Duitsland koesterde, was Einthoven, veruit de meest emotionele van het Driemanschap, anti-Duits en vooral anti-NSB. In Rotterdam liet hij zijn politie in juni en juli met harde hand tegen de geüniformeerde NSB'ers optreden zodra zij provocerend op straat verschenen; dat bezorgde hem schrobberingen zowel van het departement van justitie als van burgemeester Oud. Die laatste was van mening dat Einthoven 'de tekenen des tijds niet verstond'.¹ Hetzelfde hielden ook sommige Duitsers hem voor; andere Duitsers verbaasden zich eerder over de passiviteit van de Nederlandse pers en van de bevolking in het algemeen. 'Jullie laten je volkomen koejeneren en denkt alleen maar aan je duiten', voegde een hoge Duitse militair Einthoven eens toe.² Dat alles wekte in hem de overtuiging dat het tijd werd, de bezetter te tonen wat de massa van het Nederlandse volk in werkelijkheid dacht, 'de lectuur van een eenvoudig boekje over de Tachtigjarige Oorlog deed me', schreef hij in '45, 'tenslotte besluiten om niet voor onze voorvaders onder te doen en me in de strijd te werpen.'³

De samenhang waarin die strijd gevoerd zou worden, interesseerde Einthoven nauwelijks: dat was 'politiek' en 'politiek' was een vies bedrijf waarmee hij zo weinig mogelijk te maken wilde hebben. Hem was het uitbundig enthousiasme waarmee de Unie in de eerste weken, wellicht maanden, begroet werd, voldoende; daar genoot hij van. Van de drie kon hij, nadat hij als hoofdcommissaris op non-actief gesteld was, de meeste tijd aan het Uniewerk geven; hij zat 'bij wijze van spreken dag en nacht' op het secretariaat.⁴

Was hij van de drie de meest strijdvaardige (hij had in '41, met medeweten van de Quay, belangrijke contacten in verzetskringen), hij was ook degeen die vanuit zijn anti-Duitse gezindheid en, dunkt ons, ook uit zelfkennis met de meeste innerlijke twijfel tot het Driemanschap toegetreden was: hij beweette althans na de oorlog dat hij al één dag nadat de ook door hem ondertekende oproep in de pers verschenen was, aan de Leidse godsdiensthistoricus prof. dr. H. Kraemer de vraag voorlegde of deze zijn plaats wilde innemen. Kraemer weigerde.

¹ Bruna: 'De Nederlandse Unie', p. 72. ² L. Einthoven: Nota voor de Commissie inzake het Driemanschap van de Nederlandse Unie (1946), p. 3 (CNU, II b).
³A.v., p. 2. ⁴ A.v., p. 4.